

KONFLIK- TEN PÅ DE DANSKE HAVNE 1982-83

Af Klaus Erik Hamann Hansen

En af de hårdeste og mest dramatiske arbejdskonflikter i efterkrigstiden fandt sted i 1982 og 1983, da havnearbejdere i flere danske byer deltog i en omfattende arbejdskamp. Konflikten, der i intensitet og spænding kom til at overgå, hvad man indtil da havde oplevet i Danmark, blev tæt fulgt og beskrevet af dansk presse, der gengav et begivenhedsforløb, hvor en forholdsvis lille gruppe fagligt aktive i godt 10 uger blev hovedaktørerne i et handlingsmættet drama.

Mandag den 6. december 1982 nedlagde havnearbejderne i Århus havn arbejdet og gav dermed startskuddet til en arbejdskamp, der skulle blive en af de barskeste i nyere dansk arbejderhistorie.¹ Pressen skrev om "de voldsomste gadekampe siden krigen",² to dødsfald, adskillige anholdte samt to havnearbejdere sigtet for brandstiftelse og en tredje sigtet som hovedmand.

I artiklen gennemgås konfliktens hovedtemaer, men inden da en kort beskrivelse af det benyttede materiale samt en præsentation af nogle karakteristiske træk ved havnearbejdernes livsform.

Materiale

Min forskning i konflikten på de danske havne i 1982 – 83 tog sit afsæt i en del sekundær litteratur, der mere eller mindre direkte beskæftigede sig med havnestrejken og situationen på arbejdsmarkedet ved 1980ernes begyndelse.³

De mere traditionelle Danmarkshistorier, Gyldendals *Danmarks historie* og Gyldendals og Politikens *Danmarkshistorie*, er på mange måder kendetegnende for oversigtsværkernes behandling af udviklingen på arbejdsmarkedet, og jeg vil med disse to bøger ganske kort eksemplificere den stedmoderlige og til tider fejlagtige behandling, der ofte gives af faglige konflikter i 1980erne.

Hvor tidligere årtier behandles forholdsvis udførligt i Gyldendals *Danmarks historie*, bind 8 kan forfatterne nøjes med 3 1/2 side, når vi kommer tættere på vor egen tid. Udover at dette medfører en voldsom skævvridning i beskrivelsen af periodens arbejdskampe, fører det også til en række fejlkonklusioner.⁴ "Arbejdsmarkedet var på trods af regeringsindgrebene i overenskomsterne præget af ro. Den største konflikt i perioden, HT-konflikten i 1984 (...) havde baggrund i en kamp mod usolidariske kollegaer."⁵ er blot et af de udsagn, der må siges at være præget af manglende kendskab til de faktuelle forhold i 1980erne, da såvel havnestrejkerne i 1982 – 83,

Påskestrejkerne i 1985 og konflikten omkring "La Cabana" må betragtes som større, næsten uanset hvilken målestok man bruger i forhold til dette lidt diffuse begreb. Endvidere må man – ved en nærlæsning af de officielle statistikker fra 1970 – 1990⁶ – konkludere, at arbejdsmarkedet var alt andet end roligt i 1980'erne, og i særdeleshed for denne periode må værket siges at være præget af overfladiskhed eller en muligvis forudsat teori om, at der var ro på arbejdspladserne i dette årti i modsætning til 1970'erne.

Det bliver dog endnu værre, når man ser på den nyeste "folkelige" udgave af Danmarks historie: Gyldendals og Politikens *Danmarks-historie*, bind 15. Arbejdsmarkedet i 1980'erne behandles her på bare 3 sider,⁷ og der er ikke et ord om de omfattende strejker på de danske havne ved 1980'ernes begyndelse, ligesom en af de største konflikter i dette århundrede – *Påskestrejkerne* – omtales på bare 5 linier som en række protestdemonstrationer affødt af et regeringsindgreb.⁸ Ikke blot er der her tale om faktuelle fejl, men om en behandling af området, der ikke burde være mulig i et værk udarbejdet af en faghistoriker.

Min udforskning af strejkerne på de danske havne ved 1980'ernes begyndelse har dog hovedsageligt været præget af studier af en lang række primære kilder herunder bl.a. partiarkivalier, dagbladsreportager og ikke mindst en lang række interviews med personer, der var mere eller mindre direkte involveret i havnestrejken i vinteren 1982 -83.

Havnearbejdet – en livsform

Havnearbejdet har bortset fra det seneste årti været præget af et daglejer-system, som man kendte det tidligere indenfor en lang række arbejdsområder: på landet, på teglværkerne, ved banen osv. Havnearbejder på Esbjerg havn siden 1980 – Henning Hyllested – berettede under et interview i 1996, hvordan mønstringen på havnen foregik:⁹

"Med hensyn til mønstringsformen,...er det jo sådan, at arbejdsgiverne udbyder noget arbej-

de... til salg for havnearbejderne.... I praksis foregår det på den måde, at vi har en tavle herinde i mønstringslokalet, hvor arbejdsgiverne skriver på, hvad der kommer af arbejde, så langt som de nu kan ... kigge frem. Så har vi mønstring kl. 7 om morgenen og kl. 10, og der mønstrer vi så ud til de skibe, som der skal møntres ud til. Der er der så sket en ændring over årene...; i sin tid, det er sådan tilbage i 60'erne, 70'erne, der var det jo på det nærmeste et regulært slavemarked... Der var frit udbud, og det var arbejdsgiverne, der suverænt – stort set – udpegede, hvem de ville have i gang. ... I dag bestemmer vi stort set selv, og vi står også for den væsentligste del af mønstringen selv via vores tillidsmænd..."¹⁰

De forskellige arbejdsopgaver, som er og var typiske for havnearbejderen, beskrev Hyllested således:

"Det vi arbejder med, det er ... alt, hvad der hedder lastning og losning af skibe. Det spænder fra konventionel lastning og losning, hvor tingene håndstaves i skibene eller losses via håndkraft. ... Man får f.eks. ... fetaost, som er en meget stor artikel på Esbjerg Havn ..., den bliver jo hejst ned i skibene v.h.a. skibskraner, som vi også selv kører, og så bliver det, via truck, kørt ud i skibslasten, og der ... håndstuvet af ..., det er i princippet på samme måde med sækkegods osv. ... Det er en væsentlig del af vores aktivitet.

... Men der er ikke noget, vi ikke betjener, men vi har f.eks. ikke ret meget containergods, fordi Esbjerg Havn har ikke ret meget containergods – andet end ude ved DFDS, og det er de fastansatte havnearbejdere ved DFDS, der selv tager det. Vi supplerer dem, når dem mangler folk i ferier og i det hele taget. Og, det har fan'ne sidste år været en af vores største arbejdsgivere, ... de har brugt rigtig mange folk heromme fra sidste år... Så vi deltager i alt, hvad der hedder lastning og losning. Så organiserer vi også nogle klubmedlemmer som truckfører rundt omkring på de forskellige pakhuse og terminaler. ... Der bliver ... også i sjældne [tilfælde] ... mønstret til at arbejde inde på pakhuse,..."¹¹

Havnearbejderne har som andre arbejdere på

Århusianske havnearbejdere til morgenmøde orienteres af tillidsmanden under konflikten.
(Land og Folks billedarkiv, ABA).

store arbejdspladser organiseret sig i arbejdspladsklubber under lokalafdelingerne af SiD. Hvordan denne organisationsstruktur og forholdet til SiD-afdelingen er opbygget, skitseredes på følgende vis:

“...Vi har en selvstændig klubbestyrelse ..., og vi gør ligesom alle andre arbejdspladsklubber, vi holder øje med overenskomsten, forholdene og sikkerheden. Og så sørger vi for, at mønstringen foregår efter reglerne. Det er ... klubben, der suverænt bygger de regler op, ... under skyldig hensyntagen til, at afdeling T. ... også har nogle regler, de bruger. Det er sådan meget overordnet rammen om det. ...

Det er en selvstændig arbejdspladsklub under afdelingen, vi er ikke nogen selvstændig afdeling, men vi har stor selvstændighed sådan i det daglige. Vi ordner selv mange af tingene uden at blande fagforeningen ind i det.”¹²

Havnearbejdet har ændret karakter igennem de seneste årtier – ikke mindst med baggrund i maskinelle forandringer – men beskæftigelsen på havnene er stadig præget af meget hårdt arbejde:

“... vi (har) faktisk en del fysisk arbejde tilbage, netop fordi vi har en del konventionel lastning og losning, hvor vi stuver det af med håndkraft. ... Vi bruger selvfølgelig både kran og truck, men i sidste ende, der bliver det altså revet af pallerne med håndkraft. ...

Det store teknologiske gennembrud, det var selvfølgelig gaffeltrucken, som er blevet udviklet i alle mulige ... former. Den kan anvendes som små gaffeltrucks i en skibslast og de store containertrucks, som løfter store, tunge containere på 40 tons ..., den har taget meget af det hårde fysiske arbejde. Men jeg må så sige, at det tempo, vi ... anvender på Esbjerg Havn til at laste ...og losse med, når vi lossere og laster konventionelt, det er så højt, at det også er meget nedslidende.”¹³

Det faktum, at sliddet, faren og usikkerheden i jobbet som havnearbejder stadig var et fundamentalt livsvilkår ved 1980ernes begyndelse,

kom klart til udtryk i en række interview under konflikten i 1982 – 83:

“Havnens risiko ses på hænderne. Et fingerled knust og fladt – et andet led mangler delvist. – Sådan er vi mange. Vi mangler fingre, brækker knogler – og mister livet, ...andre er invaliderede. Støvet ødelægger lungerne. ... Heldigvis har vi så godt et sammenhold på havnen, at de ældre i flokken får det lettere arbejde på kajen, mens de yngre kræfter klarer det hårdeste i skibenes last. Så kan man blive på havnen nogle år mere.

Jeg ved jo ikke, hvad de næste år byder. ... Det slider at være havnearbejder – sygdom og ulykker – man ved ikke, hvornår det rammer en. Og sker det, så betyder dagpengene noget.”¹⁴

De mennesker, der arbejdede og arbejder på havnen, er ofte blevet havnearbejdere ved en tilfældighed: arbejdsløshed, et ønske om “frihed” eller manglende evne og lyst til at tilpasse sig på det øvrige arbejdsmarked førte folk i havnen:

“Havnen har kunnet opsuge forskellige menneskeskæbner lige fra professorer og så til bønderkarle. Mennesker, som ikke rigtig har kunnet tilpasse sig normerne i samfundet. Vi har protesteret og er endt på havnen, hvor man kunne mønstre eller lade være.”¹⁵

Det politiske Danmark¹⁶

I september 1982 valgte statsminister Anker Jørgensen at indgive sin afskedsbegæring til Dronningen uden udskrivelse af valg, og de konservatives leder, Poul Schlüter, dannede en borgerlig mindretalsregering bestående af de konservative, Venstre, Centrum-Demokraterne og Kristeligt Folkeparti.

Den nye regerings økonomiske politik tog udgangspunkt i, at der skulle ske en forbedring af statens finanser. Dette skulle bl.a. ske ved løn- og avancementstop, suspendering af dyrtidsreguleringen og indførelse af en karensdag ved første sygedag. Derudover skulle der foretages kraftige nedskæringer på dagpengeområdet, hvilket blev den direkte anledning

til havnearbejdernes strejke et par måneder senere. Forslaget ville bl.a. kunne betyde en kraftig indkomstnedgang for dem, der havde en løsere tilknytning til arbejdsmarkedet og som følge deraf fik supplerende dagpenge. Disse gruppers dagpenge – herunder havnearbejdernes – skulle nedsættes til dimittendsatsen, hvilket i praksis kunne betyde en lønning på 10 – 15.000 kr.¹⁷

Regeringens udspil blev modtaget med massive protester fra fagbevægelsen og arbejderpartierne, og førte overalt i landet til store protestdemonstrationer i midten af oktober.

Havnestrejkenes forløb

En lille notits i en række dagblade bekendtgjorde den 7. og 8. december 1982,¹⁸ at 150 havnearbejdere i Århus Havn havde været ude i en 24 timers arbejdsnedlæggelse i protest mod regeringens forringelser af de supplerende dagpenge. Hele landets havnearbejdere var indstillede på, at der skulle aktioneres, hvilket bl.a. fremgik af udtalelser fra en tillidsmandskonference afholdt i Fyns Forum i begyndelsen af december,¹⁹ samt af en række udtalelser afgivet af havnearbejdernes talsmænd og fagforeningsformænd op til den 14. december, hvor Landsarbejdsnævnet skulle træffe afgørelse om en evt. dispensation for havnearbejderne fra de nye dagpengeregler.²⁰

Mandag d. 13. december lammedes arbejdet i landets store havne af endnu en 24 timers protest mod regeringens nedskæringer²¹ "som en understregning over for Landsarbejdsnævnet (...), at havnearbejdernes protest skal tages alvorligt."²²

I Esbjerg besluttede havnearbejderne, at de først ville genoptage arbejdet den følgende mandag, og de esbjergensiske havnearbejderes pressetalsmand Karl Jørgensen udtalte:

"Esbjerg Havn kommer ikke til at fungere normalt, før regeringen kommer til besindelse. Vi vil "sprælle" indtil de nye dagpengeregler ændres. ...Men det er ikke slut med den igangværende strejke – der kan ventes uroligheder i alle landets havne fremover. Ikke konstant, men uro-

lighederne vil komme på tidspunkter, hvor de har stor effekt..."²³

Der var med disse udtalelser lagt op til, at strejken skulle have karakter af en omgangsskrue, der gjorde det muligt for arbejderne at dels ramme mere effektivt med punktstrejker dels opretholde et økonomisk grundlag for strejken, da de arbejdere, der ikke strejkede, kunne understøtte deres strejkende kollegaer. I dagene op til jul udvikledes strejken dog til at have landsomfattende karakter, hvilket sandsynligvis skyldtes møder blandt repræsentanter for landets havnearbejdere i Århus, hvor der blev lagt op til en blokade af al losning og lastning.

Det vil som tidligere nævnt ikke være muligt at foretage en detaljeret gennemgang af konfliktens forløb; på de følgende sider vil jeg derfor kun beskrive nogle af de mest markante begivenheder under havnestrejken i vinteren 1982/83.²⁴

På alle landets havne blev der i løbet af december etableret blokader fra havnearbejderne af losning og lastning, og fra slutningen af december omfattede konflikten alle landets havne.²⁵ På de mindre havne var det ofte nødvendigt med hjælp udefra, da politiet i tiltagende omfang blev pålagt at bryde blokaderne og beskytte de skruebrækkere, der blev sat ind fra stevedorerens side. Hjælpen til de små havnes arbejdere blev enten etableret via havnearbejdernes koordineringsudvalg²⁶ eller direkte via kontakt mellem talsmændene på havnene.²⁷

De fysiske blokader forløb frem til jul med en række småepisoder mellem politi og arbejdere på flere af landets havne, men alt i alt var strejken i denne fase forholdsvis fredelig.

Konfliktens udvikling mellem jul og nytår

Ulykken i Hirtshals; hændeligt uheld eller?

Umiddelbart efter jul fik konflikten et overordentlig tragisk forløb på havnen i Hirtshals, hvor et halvt hundrede ålborgensiske havnearbejdere var på besøg hos 18 kollegaer for at hjælpe med opretholdelse af blokaden mod det

Containertransport stoppes ved blokade i Esbjerg Havn, januar 1983. Foto: Uffe Bølling, Land og Folk. (Land og Folks billedarkiv, ABA).

færøske skib "Lomur", der i flere omgange var blevet forsøgt losset af strejkebrydere. I forbindelse med blokaden var der indgået en aftale mellem de strejkende og ledelsen fra firmaet "Nyfrost" om, at der kunne afhentes varer fra selskabets lager, når chaufførerne fremviste et fragtbrev ved arbejdernes afspærring. Der opstod her tilsyneladende en misforståelse mellem de strejkende og ledelsen fra firmaet, da en hollandsk chauffør kom til afspærringen. Han blev vinket frem af chefen for "Nyfrost", åbenbart inden arbejderne havde kontrolleret fragtbrevet, og under forsøget på at hindre lastvognstoget i at komme ind på havneområdet var den ålborgensiske havnearbejder Kaj Aage Nielsen så uheldig, at han faldt ind under lastvognen. Han blev dræbt på stedet!²⁸

Man må ved en gennemgang af sagsforløbet konkludere, at der var tale om et tragisk, hændeligt uheld, også selv om dele af pressen

og fagbevægelsen fremstillede det som et drab eller endog overlagt mord!²⁹

Konfliktens udvikling på udvalgte havne mellem jul og nytår

I de tre store provinshavne Esbjerg, Århus og Ålborg fastholdtes blokaderne, og alene i disse tre havne ventede 35 skibe på at få lastet eller losset. Især på foderstofområdet kunne konflikten mærkes, og de borgerlige avisers overskrifter og artikler blev i stigende grad præget af, hvor store omkostningerne var ved konflikten, f.eks.: "Sultne kyllinger æder hinanden",³⁰ og "Blokade koster elforbrugere 200.000 kr. daglig."³¹ Derudover omdirigerede A.P. Møller-koncernen otte forsyningsskibe, der sørgede for bl.a. mad og udstyr til Nordsøens olieplatforme, fra Esbjerg til den hollandske havn Den Helder.³²

I Åbenrå forsøgte Enstedværkets ledelse

ved flere lejligheder at få losset det norske kulkøbe "Nanny Onstad", ligesom det blev prøvet at få losset foderstof fra skibe i trafikhavnen. I begge tilfælde lykkedes det dog de lokale havnearbejdere med hjælp fra kollegaer fra Horsens og Esbjerg at opretholde blokaderne.³³

Derimod lykkedes det arbejdsgiverne at få slået de første små huller i havnearbejdernes afspærringer i Kolding og Sønderborg. I Kolding blev der den 27. og 28. december – under massiv politibeskyttelse – losset foderstof og cement med DLG-funktionærer og HK-organiseret arbejdskraft som "havnearbejdere". Det lykkedes dog de koldingensiske havnearbejdere at få genetableret en total blokade af havnen efter de to dages losning.

I Sønderborg lykkedes det kornfirmaet "Brdr. Ewers" at få losset 200 tons kyllingefoder under beskyttelse af "ordensmagten", og et halvt hundrede havnearbejdere fra Åbenrå, Esbjerg og Horsens måtte – til trods for flere forsøg – med en vis bitterhed opgive at få stoppet arbejdet på Sønderborg havn.³⁴

Baconeksporten friholdes, men truende skærpelse af konflikten

I slutningen af december afholdtes der et møde mellem de strejkende esbjergensiske havnearbejdere og deres kollegaer på DFDS' baconcontainerterminal, der indtil dette tidspunkt ikke havde deltaget i arbejdsnedlæggelserne, ifølge deres tillidsmand – Carl Marloth – fordi det ikke gavtede sagen at nedlægge arbejdet, og fordi

"det kan betyde nedlæggelse af vor arbejdsplads, hvis vi aktionerer, ..."³⁵

En holdning, der ikke var udelt tilfredshed med blandt de løst ansatte, hvorfor man afholdt et møde mellem de to grupper, hvor man enedes om at se tiden an frem til den 3. januar, hvor der skulle afholdes et møde mellem arbejdsministeren, SiD, repræsentanter for havnearbejderne og deres arbejdsgivere.

"Det bliver så op til arbejdsminister Grethe Fenger Møller...at afgøre, hvad der skal ske med

landbrugseksporten. Hvis regeringen ikke bøjer sig, forelægger der en ny situation, siger Karl Jørgensen og Carl Marloth, talsmænd for henholdsvis havnearbejderne og terminalarbejderne..."³⁶

Fanden er løs i Laksegade

Den 3. januar blev der så langt om længe afholdt et officielt møde i Arbejdsministeriet mellem Grethe Fenger Møller og konflikten parter og deres organisationer. På mødet meddelte arbejdsministeren, at havnearbejderne var løst ansatte uden fast tilknytning til en bestemt arbejdsgiver; et forhold, hvor ministeren indtil dette tidspunkt havde haft den modsatte holdning. Havnearbejderne ville dermed kun få udbetalt dimittendsatsen i de uger, hvor de havde haft en vis beskæftigelse, hvorimod de i uger med fuld ledighed ville få den højeste dagpengesats. Hvem der i øvrigt skulle have dispensation ville blive afgjort i de følgende dage.

SiDs forhandlere var frustrerede og formanden – Hardy Hansen – sagde efter mødet:

"Hvem kan efter dette vide om ministeren igen har skiftet mening på mandag"³⁷

"Det er klart, ... at vi ikke kan leve med, hvad man her vil gennemføre. Vi sætter nu vores lid til, at arbejdsmarkedsudvalget i Folketinget vil være med til at ændre disse forhold."³⁸

Strejkens hovedfase 4.1.1983 – 16.1.1983

Begravelse i Ålborg

Dagen efter mødet i Laksegade blev af havnearbejdere fra hele landet og store dele af fagbevægelsen brugt til en manifestation ved den ålborgensiske havnearbejder Kaj Aage Nielsens begravelse. På en lang række arbejdspladser blev arbejdet nedlagt en time dels til minde om den dræbte arbejder dels til en diskussion af de nye dagpengeregler.³⁹

Konflikten skærpes

Alt imens man fra parlamentarisk side søgte

at gennemføre en ændring af dagpengelovgivningen, skærpedes konflikten på de danske havne ganske betydeligt. Allerede den 5. januar iværksattes en blokade af landbrugseksperten til England på Esbjerg havn,⁴⁰ og den efterfølgende dag blev det efter et 6 timer langt møde i havnearbejdernes landskoordinationsudvalg i Århus pointeret, at strejken skulle effektiviseres. Som svar på udvidelsen af strejken forsøgte DFDS og ESS-Food at få forsyningerne af smør og bacon frem via landevejen til Hamborg, hvorfra varerne så skulle udskibes.⁴¹

Den 6. januar bredte konflikten sig til landets fiskeindustri, hvor man i solidaritet med havnearbejderne nedlagde arbejdet i protest mod de nye dagpengeregler. Konflikten i "fiskeriet" blev dog kortvarig, allerede efter få dage gik man i arbejde igen:

"Nu har vi markeret vor holdning til dagpengeloven, og konflikten slutter ikke, fordi vi accepterer dagpengeloven, men bl.a. af hensyn til virksomhederne"⁴²

Åbenrå havn havde været præget af ro efter arbejdsgivernes mislykkede forsøg på at få losset i slutningen af december; en ro, der på dramatisk vis blev brudt mandag den 10. januar. Kajen ved to foderstoffirmaer blev – på opfordring fra formanden for havnens arbejdsgivere Carlo Daus-Pedersen – afspærret af kampuniformerede politibetjente, og man påbegyndte løsningen af to skibe. Et halvt hundrede havnearbejdere og sympatisører forsøgte gentagne gange at bryde "ordensmagtens" afspærring, og det kom til en række voldsomme slagsmål mellem de to grupper, hvor politiet flittigt brugte såvel hunde som knipler mod havnearbejderne, der i dagens anledning var udstyret med partisansøm, saltsyre og køller. Arbejderne måtte dog – efter nogle timers for-gæves forsøg på at stoppe løsningen – erkende, at slaget var tabt, og allerede dagen efter startede Enstedværket – også her under beskyttelse af en stor gruppe kampklædte "ordenshåndhævere" – med løsningen af kul fra det norske skib "Nanny Onstad".

Med de massive politistyrker på havnen i Åbenrå var der effektivt skabt et stort hul i havnearbejdernes blokade, og der kom hurtigt så meget gang i arbejdet på havnen – ganske vist uden de "faste" havnearbejdere – at det lokale dagblad kunne meddele: "Skibs-køen i Åbenrå Havn er snart væk."⁴³

Strejken var dog stadig effektiv i den øvrige del af landet, og fra landbrugets side udtryktes der i stadig kraftigere vendinger bekymring over manglen på foder til især kyllinger og svin.

"Landbrugsorganisationerne vrider deres hænder af frygt for foderstofforsyningen..., og der tales nu direkte om dyrplageri, hvis ikke der gribes radikalt ind."⁴⁴

Politiaktion i Padborg og Esbjerg⁴⁵

Det gods, der normalt blev ind- og udskibet fra danske havne – herunder foderstof, blev i stigende omfang transporteret til og fra tyske havne, en transport der langsomt begyndte at udhule effekten af havnearbejdernes blokader. Det blev derfor besluttet at lave en aktion ved grænseovergangen til Padborg søndag den 16. januar dels for at gøre chaufførerne opmærksomme på, at de transporterede strejkeramt gods dels for at lave en blokade og få denne gruppe af ufaglærte arbejdere til at solidarisere sig med havnearbejdernes konflikt.⁴⁶ For flertallet af havnearbejdere var udgangspunktet, at aktionen skulle forløbe fredeligt,⁴⁷ men "det gik jo fuldstændig grassat dernede",⁴⁸ som en havnearbejder senere meget rammen- de udtrykte det.

De godt 500 havnearbejdere og sympatisører fra hele landet, der var mødt op ved grænsen, forsøgte at etablere en blokade af tilkørselsvejen til grænsen, hvilket mislykkedes, da politiet åbenbart havde fået et tip om aktionen, og var i stand til at hindre en egentlig blokade. Havnearbejderne afholdt herefter et kort møde med en gruppe chauffører og deres fagforeningsformand, der dog ikke var villige til at deltage i en solidaritetsaktion med de strejkende arbejdere, men forlangte aktionen afbrudt.

“Mens de frysende demonstranter ventede i regnen, voksede antallet af politibetjente til ca. 130. Og da politiet kort efter midnat konstaterede, at en del af demonstranterne var gået i gang med at brække granrafter...af for at bruge dem som knipler, besluttede man at rydde pladsen.”⁴⁹

Kl. 0.20 opfordrede politikommissær Kr. Møller folkemængden til at forlade stedet. Da demonstranterne ikke reagerede gav han ordre til at rydde pladsen. Og så gik det hurtigt. På et par minutter var området som blæst for demonstranter.”⁵⁰

Det, der i den lokale presse kunne beskrives på en enkelt linie, blev hovedhistorien i formiddagsbladene, hvor overskrifterne bl.a. var: “Blodige slag på landeveje” og “Blodigt slag, da 40 havnearbejdere angreb chauffører”.⁵¹ Det er hævet over enhver tvivl, at det gik hårdt for sig, men ifølge et stort antal øjenvidner, lægeerklæringer og reportager i de følgende dage og måneder var det havnearbejderne og deres koner, der kom fra Padborg med brodne pander, hvilket førte til voldsomme udfald og anklager fra såvel havnearbejdere som sympatisører imod politiet for at have brugt unødige megen magt ved aktionen i Padborg.⁵²

Dagen efter havnearbejdernes forsøg på at blokere landegrænsen havde statsminister Poul Schlüter følgende kommentar:

“Den seneste optræning af havnearbejderkonflikten er nu kommet tæt på gangstermetoder, ...vi er meget, meget tæt på, at det er vold og terror mod andre mennesker i samfundet... 99,9 procent af danskerne vil ikke acceptere, at konflikter optræppes til noget, der er det danske sindelag fremmedartet.”⁵³

Allerede to dage efter begivenhederne i Padborg var “ordensmagten” igen parat til en ny aktion, denne gang var det den vestjyske hovedstad, der skulle være prøvesten for styrkeforholdet mellem parterne. Mens de esbjergensiske havnearbejdere afholdt morgenmøde i mønstringshuset, tog begivenhederne fart ude på havnen, da en 40 mand stor politistyrke uden dramatik brød arbejderne blokade og be-

satte to områder på havnen.⁵⁴ Losningen af en række skibe blev sat i gang, og de følgende dage afspærrede politiet flere områder på havnen, hvorefter der under deres beskyttelse blev løst i næsten normalt omfang af strejkebrydere.

Landskoordinationsudvalget opfordrer til generalstrejke

Dagen efter, at politiet var gået i aktion i Esbjerg, afholdt havnearbejdernes koordinationsudvalg møde i Århus. De godt 40 havnearbejdere drøftede, hvordan konflikten skulle gå videre, og efter mødet blev det meddelt:

“Vi opfordrer samtlige arbejdere i Danmark til generalstrejke den 28. januar.”⁵⁵

Samtidigt med denne opfordring blev det meddelt af en talsmand for koordinationsudvalget, at man forventede, at fagbevægelsen i meget stort omfang ville støtte opfordringen til generalstrejke.

Konflikten i øvrigt

Det var ikke kun Esbjerg og Åbenrå, der oplevede meget voldsomme begivenheder på havnene den første måned af 1983; i Ålborg kom det ligeledes til voldsomme sammenstød med “ordensmagten”, og også i Skagen, Århus og København blev havnearbejdernes blokader brudt med politiets hjælp.⁵⁶

I København udvikledes der derudover en strejke i strejken, da ledelsen på B&W forsøgte at få losset 1700 tons stål fra skibet “Hammonia”. Havnearbejdere fra hovedstaden havde i første omgang succes med at få stoppet losningen med indirekte hjælp fra B&W-arbejderne.⁵⁷ Der var dog langt fra enighed på værftet om, hvordan man skulle forholde sig til havnearbejdernes strejke, og et forsøg fra arbejdspladsens kommunister på at få indkaldt til et arbejdermøde om konflikten på havnene blev

“afvist med den begrundelse, at fællesklubben ikke i den nuværende situation mente, det var nødvendigt....Også deltagelse i havnearbejdernes aktionsdag...blev nedstemt.”⁵⁸

En af de mere tumultagtige blokadescener under havnearbejderkonflikten. Her Hirtshals Havn, januar 1983. Foto: Claus Bonnerup, Land og Folk. (Land og Folks billedarkiv, ABA).

I slutningen af januar lykkedes det B&W – ledelsen af få losset stålpladerne under politibeskyttelse med funktionærer fra virksomheden, hvilket førte til en fjorten dages strejke blandt værftets arbejdere, en strejke, der dog aldrig blev en integreret del af havnearbejdernes kamp mod de nye dagpengeregler, men forløb under hovedparolerne: “Nej til politi på arbejdspladserne” og “Ingen politi på vor arbejdsplads”.⁵⁹

Generalstrejke – en fiasko?!

Dagen inden “generalstrejken” den 28. januar kunne dagbladet *Vestkysten* overraskende meddele, at de fastansatte esbjergensiske havnearbejdere hos DFDS havde besluttet at gå i arbejde netop denne dag.⁶⁰

“Vi vil i arbejde igen. Mange af os...er bragt i en håbløs økonomisk situation, fordi vi hverken kan få løn eller understøttelse,...

Om vi vil arbejde under politibeskyttelse? Det afhænger ene og alene af de strejkende havnear-

bejdere, om der skal politi på kajen. ... Vi... har sympati for havnearbejdernes konflikt, så længe de holder den inden for deres eget område.”⁶¹

I dagene op til den forventede storstrejke forstærkedes opfordringerne til at nedlægge arbejdet, og der blev kaldt til demonstrationer i en lang række byer fra havne, arbejdspladser og tillidsfolk; samtidig hermed indrykkede havnearbejdernes hovedforbund dagen før en annonce i dagbladene, der direkte og i utvetydige vendinger pålagde arbejderne at genoptage arbejdet.⁶²

Om dette var årsagen til at generalstrejken, eller som kommunisterne hellere ville kalde den: aktionsdagen, blev en fiasko er nok tvivlsomt, men en fiasko blev den. På landsplan samledes der mellem 35.000 og 40.000 til møder og demonstrationer i solidaritet med havnearbejderne.⁶³ Den forholdsvis beskedne opbakning skyldtes ikke mindst havnearbejdernes koordinationsudvalgs alt for optimisti-

ske tiltro til mulighederne for en udvikling af og opbakning bag kravene om en ændring af dagpengereglerne, samt

“Det var en lille snæver kreds af mennesker, som satte sig ind i et rum, og diskuterede med sig selv en 3 – 4 timer, og så gik de ud, og [sagde] lige ind i kameraerne: Vi erklærer generalstrejke. ... Sådan spiller klaveret jo ikke nogen steder. ... Hvis ønsket havde været at få en sådan konflikt bredt ud, måtte man jo optage diskussioner med implicerede organisationer, folk osv.”⁶⁴

Derudover spillede DKPs holdning til generalstrejken givet en rolle, da en række tillidsmænd rundt omkring i landet var medlemmer af partiet. Man agiterede her for en aktionsdag i stedet for en generalstrejke, da der ikke var tiltro til, at der kunne udvikles en sådan, hverken i partiets ledelse eller blandt kommunistiske tillidsfolk på havnene og andre arbejdspladser. Man var indstillet på at bakke havnearbejderne op såvel moralsk som økonomisk, men man havde grundlæggende en mere realistisk holdning til mulighederne for, hvad der kunne opnås i den aktuelle situation.

Reaktioner på havnestrejken

Fra hovedorganisationerne – såvel på arbejdsgiver- som på arbejdersiden – skærpedes kursen overfor de strejkende havnearbejdere mærkbart i løbet af januar; hvor der frem til aktionerne i Åbenrå og Padborg havde været en vis omend behersket opbakning bag kravene til en ændring af dagpengereglerne, satte man nu trumf på!⁶⁵ Dansk Arbejdsgiverforening indklagede SiD og en række af forbundets afdelinger for overenskomstbrud og organisationsansvar.⁶⁶ Fra SiDs ledelse blev der udsendt flere presseudtalelser, hvori forbundet på det skarpeste tog afstand fra havnearbejdernes metoder og opfordrede de lokale tillidsmænd til at sørge for at arbejdet blev normaliseret.

“Denne konflikts fortsættelse er ikke alene skadelig for vort samfund, for vore arbejdspladser, men også for de faglige organisationers trovær-

dighed og dermed deres muligheder for fremover at kunne løse reele faglige problemer på en realistisk måde.”⁶⁷

Derudover pålagde forbundsledelsen de afdelinger, der var berørt af konflikten at indkalde til ekstraordinære generalforsamlinger, hvor der ville være en repræsentant for SiDs ledelse tilstede med det formål at få stoppet strejkerne.⁶⁸

I forhold til det parlamentariske system forsøgte forbundsformanden – Hardy Hansen – at få etableret forhandlinger med arbejdsministeren om en toårig dispensation for havnene fra de nye dagpengeregler; et forslag, der vandt gehør hos en del af de strejkende:

“Vi vil se noget fornuftigt på bordet, før arbejdet kan genoptages. Dermed mener jeg f.eks. en dispensation fra dagpengereglerne på to år...”⁶⁹

Initiativet fra SiDs top løb dog endegyldigt ud i sandet ifølge Poul Schlüter fordi:

“Det væsentlige er, at overenskomststridige arbejdsnedlæggelser, som endda garneres af vold, ikke skal kunne give pote, ... Regeringen har ingen planer om at ændre i dagpengereglerne.”⁷⁰

Forbundet forberedte herefter en række møder med fagforeningsformændene for fem af de strejkende havnearbejders lokalafdelinger. Møder, der førte til et forhandlingsoplæg, der dannede grundlaget for strejkernes ophør midt i februar.⁷¹

Strejkens afslutning

“*Desperadobrænden*” og “*Karl Jørgensen-sagen*”

Natten til torsdag den 3. februar brændte en af KFKs bygninger i Esbjerg ned til grunden. Branden blev af politiet – sammen med tre andre brande⁷² – sat i forbindelse med havnestrejken, og selvom pressetalsmanden Karl Jørgensen dagen efter udtalte, at man aldrig kunne drømme om at gribe til den slags ulov-

ligheder,⁷³ stod det hurtigt klart, at det var to af byens havnearbejdere, der stod bag KFK-branden.

Under de efterfølgende politiafhøringer fortalte de to arbejdere:

“at der blandt havnearbejderne flere gange under konflikten [blev] talt om “sabotage-aktioner”: skære trosser over på skibe, smide “partisansøm” foran lastbiler o.l. Branden hos KFK var på samme måde sådan en “sabotage-aktion”, og formålet var at give KFK “en advarsel”, fordi virksomheden fortsatte med at losse og køre foderstoffer ud på trods af havnearbejdernes blokader.”⁷⁴

Under de følgende ugers forhør blev de to havnearbejdere presset fra politiets rejsehold til at angive en “hovedmand”, der havde givet “grønt lys” for aktionen, da de dermed ville slippe med en mildere dom.⁷⁵ På den måde blev den esbjergensiske talsmand – Karl Jørgensen – draget ind i sagen, og han blev anholdt den 17. marts anklaget for at være hoved- og bagmand bag branden på Esbjerg havn.⁷⁶ Da de to anholdte senere trak deres udsagn tilbage, faldt politiets anklage med et brag, og på et retsmøde den 7. september frafaldtes tiltalen.⁷⁷

Sagen mod Karl Jørgensen – der sad vare-tægtsfængslet i næsten 6 måneder – blev af mange efterfølgende direkte forbundet med havnearbejdernes strejke og betragtet som den sejrige afslutning på konflikten.

“Det er det, der står tilbage, fordi den var så... omtalt, og det var jo en regulær sejr... Det gav virkelig et løft her på havnen... Den dag han blev frikendt, det var en sejrens dag... Vi var ude i Stadionhallen ..., som var propfyldt af folk og sympatisører fra hele landet. Under mødet, eller da mødet skal til at gå igang, bliver det pludselig meddelt, at han er frikendt – sigtelserne er frafaldet... Det var en meget, meget stor dag!”⁷⁸

“*Kampånden er god, og vi strejker videre*”⁷⁸
Onsdag den 2. februar holdt havnearbejdernes koordinationsudvalg møde i Århus, og på den efterfølgende pressekonference meddelte re-

præsenterterne Egon Carlsen, Ib Lund og Kjartan Gudmundsson:

“Der er fortsat fælles fodslag og moralen er god... Vi vakler ikke... Dagpengereglerne skal af bordet”⁸⁰ og “Vi vil arbejde på at få strejkebevægelsen til at brede sig.”⁸¹

Konflikten slutter

Ugen efter kom der en overraskende og dramatisk vending, da et flertal af ledelsen i Esbjergs SiD-afdeling T besluttede at ekskludere

Op mod 10.000 arbejdere i demonstrationstog gennem byen er her forsamlet på Århus Havn, 28. januar 1983. (Land og Folks billedarkiv, ABA).

fire bestyrelsesmedlemmer. Svend Erik Christensen – formand for afdelingen – udtalte om baggrunden, at de fire ikke havde magtet at få bragt konflikten til ophør.⁸² Udelukkelsen fra fagforeningsbestyrelsen kom ikke som et chok for Karl Jørgensen, der kædede dem sammen med arbejdsrettens dom, hvor afdelingen var blevet dømt bl.a. med baggrund i udtalelser fra pressetalsmanden.

“Men nu skal vi havnearbejdere til at varetage egne interesser,... Vi har i denne konflikt været

fagbevægelsens flag, og kørt andres interesser uden selv at få ret meget ud af det. Derfor overvejer vi stærkt at genoptage arbejdet en gang i næste uge.”⁸³

Tre dage senere besluttede Esbjergs havnearbejdere, at arbejdet burde genoptages.

“Om arbejdet genoptages afgøres imidlertid ikke alene af esbjergenserne. Deres talsmænd tog afstemningsresultatet med til møde i havnearbejdernes koordinationsudvalg i Århus [d.

14.2.1983], og det er dette udvalg -...- der har det afgørende ord at skulle have sagt”⁸⁴

Koordinationsudvalget besluttede på deres møde, at arbejdet skulle starte igen. Ib Lund, fra Århus havn, sagde på et efterfølgende pressemøde:

“Der er fortsat flertal blandt landets havnearbejdere for at fortsætte konflikten, men i en stor havn ønskede man at prøve forhandlinger, og for fortsat at holde fælles fodslag er flertallet gået med til at prøve den mulighed.”⁸⁵

Arbejderne i de danske havne gik herefter i gang med at losse og laste igen i dagene omkring den 16. til 17. februar. Der var dog stadig nogen uro på havnene, da det viste sig, at 21 arbejdere i Åbenrå og 8 i København var blevet sortlistet, men havnearbejderne havde åbenbart ikke kræfter til at fortsætte kampen, hvilket for 11 Åbenrå-arbejdere fik den konsekvens, at de aldrig kom til at arbejde på havnen mere.⁸⁶ I København blev sortlistningen fastholdt i et år.⁸⁷

Konkluderende bemærkninger

Efter mere end 10 ugers strejke på de danske havne sluttede denne meget voldsomme arbejdskamp, med det der middelbart kunne se ud som et totalt nederlag for kampens avantgarde: Havnearbejderne.

Ingen af de krav, der var stillet undervejs, var blevet opfyldt. Der var ganske vist blevet givet dispensation til en lang række andre løsarbejdergrupper, men for havnens arbejdere var det hverken blevet til ændringer af dagpengereglerne, som det blev fordret ved konflikten start, endsige en fjernelse af disse, som kravet kom til at lyde under strejken.

En fordring, der aldrig blev eksplicit fremsat af havnearbejdernes koordinationsudvalg eller af talsmændene på havnene, men som dog til stadighed lå under overfladen, arbejdsministerens eller regeringens afgang blev naturligvis heller ikke virkelighed.

Havnearbejderne var en heterogen gruppe,

hvor alt fra tidligere landarbejdere til professorer var repræsenteret, og gruppen blev ikke mindst svejset sammen via det daglige hårde arbejde i sjak. Evnen til at samarbejde og det lidt mere diffuse begreb kammeratskabsånd kom til at spille en overordentlig stor rolle i det daglige – også i det mere uformelle samvær i pauserne samt før og efter arbejdstid. De til tider overordentlig ringe arbejdsforhold ændredes kun, når de selv sagde stop, og arbejderne oplevede igen og igen, hvilken kraft strejken havde som våben for en forbedring af arbejds- og lønforholdene.

“Man ville se resultater her og nu, og den risiko, man løb ved at nedlægge arbejdet, var kun lille. Havnearbejderne var derfor tilbøjelige til at blive militante og radikale i situationer med arbejdskonflikt.”⁸⁸

Det var derfor naturligt, at netop havnens arbejdere kom til at stå forrest i kampen mod den borgerlige regerings besparelse på dagpengeområdet.

Det specielle ved denne arbejdskamp blev, i modsætning til en normal konflikt på arbejdsmarkedet, at havnearbejderstrejken i første omgang ikke var direkte rettet mod arbejdsgiverne, men mod statsmagten. Man kan derfor fastslå, at fra det tidspunkt, hvor arbejderne fordrede loven af bordet, fastlåstes konflikten, og den kunne med dette krav umuligt vindes. Baggrunden for, at havnearbejderne ikke fik kæmpet en dispensation igennem for deres egen faggruppe, skal søges i to forhold: For det første det ultimative krav: “Loven af bordet” og for det andet den manglende opbakning fra andre faggrupper såvel nationalt som internationalt. Specielt på det nationale område var der en stor gruppe arbejdere, der ikke havde nogen forståelse for havnearbejdernes konflikt, dens indhold og radikalitet.⁸⁹

Derudover begik man to taktiske brølere, dels da det mislykkedes at få B&Ws arbejdere med i konflikten dels i forbindelse med proklameringsen af generalstrejke. Chancen for at få B&W med i strejken forpassede de københavnske havnearbejders forhandlere

ikke mindst af angst for, at den store gruppe værftsarbejdere ville få for stor betydning for dens udvikling; man burde nok have ladet dem få indflydelse både i aktivitetsgruppen og på økonomien, da det ville have haft en kolossal signalvirkning, hvis en så stor arbejdsplads havde stoppet arbejdet i solidaritet med havnens arbejdere.

Hovedårsagen til, at generalstrejken ikke blev nogen succes, skal uden tvivl findes i det faktum, at koordinationsudvalget uden forudgående kontakt til andre radikale dele af fagbevægelsen proklamerede generalstrejke efter deres møde den 19. januar 1983. Man overvurderede ganske enkelt egne muligheder og overså, at der i den mere radikale del af fagbevægelsen var en anden vurdering af hvilke metoder, der skulle tages i anvendelse:

“Selv om man er enige i folks kritik af de dagpengeregler, som var ved at blive lavet, selv om man også er enige i, at man skal gøre noget i dette samfund – skal gå ud på plankens kant og stille sig. Så er det jo ikke sikkert, at man er enig i, at man skal hoppe ud over plankens kant. Og vi delte altså ikke den opfattelse, som især havnearbejderne i Århus og til dels også i Esbjerg havde.”⁹⁰

Den væsentligste grund til, at strejken udvikledes stadigt mere radikalt og en af hovedårsagerne til, at strejken tabtes, var uden tvivl det omfattende skruebrækkeri. Fra midten af januar lykkedes det at gennemføre næsten normal trafik på havnene i Kolding, Åbenrå og Esbjerg – ganske vist med kolossale omkostninger på politiområdet.⁹¹ Det faktum, at det lykkedes for politiet at få “ryddet op” i skibskøen på Esbjerg havn, uden at havnearbejderne var i stand til at stoppe politiet endelige skruebrækkerne, og det faktum, at de løst ansatte arbejdere kunne ane, at de var ved at miste den hævdvundne ret til arbejdet på havnen, var givet medvirkende årsager til, at stemningen i den vestjyske hovedstad vendte. Derudover spillede de fastansatte havnearbejders holdning til strejken givet en stor rolle.

“Baconterminalen kører, og resten af havnen strejker. Politiet kan spærre Esbjerg havn af, og Esbjerg havn kom til at fungere... Havnearbejderne står bag en politiafspærring og glor på, at deres arbejde bliver udført af skruebrækkere. ... Det er dem på DFDS-terminalen, der lukker havnestrejken, og definitivt tager luften ud af den.”⁹²

Den nye borgerlige regerings rolle inden og under konflikten har kun nogle få brikker til puslespillet om statsmagts rolle. Der er næppe tvivl om, at man fra ledende ministres side havde forventet en reaktion efter fremlæggelsen af de meget barske indgreb på arbejdsmarkedet i september, men at der skulle have været et decideret ønske og taktiske overvejelser om en direkte konfrontation med det omfang, som havnestrejkerne fik, må nok betragtes som en uholdbar tese – man forsøgte ikke at skabe engelske tilstande på det danske arbejdsmarked. Regeringen fik dog et klart signal om, at lavede man indgreb på arbejdsmarkedet, ville det blive en bekostelig affære. Havnearbejderne satte dermed et bolværk op for, hvor langt man kunne gå. De fik ganske vist ikke selv noget ud af strejken, men deres kamp blev dog alligevel en delvis succes, da de nye dagpengeregler ikke fik nogen virkning for langt hovedparten af deltids- og løstansatte, hvilket næppe havde været tilfældet uden havnearbejdernes kamp.

Noter

1. Udover de anførte værker bl.a.: *Havnestrejken '83; Ti uger mod Schlüter*, København 1983, Hans Jørgen Vad *Påskestrejkerne 1985*, København 1995 og Knud Knudsen, Hanne Caspersen og Vagn O. Nielsen *Kampen for en bedre tilværelse...* København 1990.
2. Beskrevet i bl.a. Hans Jørgen Vads bog *Påskestrejkerne 1985* og i hans artikel *Påskestrejkerne 1985 – en fortrængt arbejdskamp* offentliggjort i *Arbejderhistorie*, nr. 43.
3. Gyldendals *Danmarks historie*, bind 8 ved Hanne Rasmussen og Mogens Rüdiger p. 381.
4. *Statistisk Årbog 1977* (Tabel 264 p. 294), 1982 (Tabel 286 p. 317) og 1990 (Tabel 187 p. 160).
5. Gyldendals og Politikens *Danmarks historie*, bind 15 ved Ole Krarup Pedersen p.p. 219 – 222.
6. *Ibid.* p. 221.

7. Gyldendals og Politikens *Danmarks historie*, bind 15 ved Ole Krarup Pedersen p.p. 219 – 222.
8. Ibid. p. 221.
9. Jeg har valgt at gengive de interviewede havnearbejders beretning igennem citat, da de oprindelige kvaliteter ville forsvinde, hvis jeg omskrev til referatform. Jeg håber endvidere, at jeg dermed kan være med til at skabe et levende billede af de mennesker, der har valgt havnen som arbejdsplads.
10. Interview med havnearbejder Henning Hyllested ved Klaus Erik Hamann Hansen.
11. Interview med havnearbejder Henning Hyllested ved Klaus Erik Hamann Hansen.
12. Interview med havnearbejder Henning Hyllested ved Klaus Erik Hamann Hansen. Organisationsstrukturen på de øvrige danske havne minder meget om Hyllesteds forklaring, der tager sit udgangspunkt i de esbjergensiske havnearbejders organisationsforhold.
13. Interview med havnearbejder Henning Hyllested ved Klaus Erik Hamann Hansen.
14. Interview med havnearbejder Jørn Joachim Nielsen ved Niels J. Brauer i *Vestkysten* d. 22.1.1983 p. 8.
15. Interview med Karl Jørgensen ved Søren Federspiel d. 12.1.1989. Her refereret fra ...i *Esbjerg var der større Chancer*: p. 191 f.f.
16. Afsnittet er skrevet med udgangspunkt i Gyldendals *Danmarks historie*, Bind 8 ved Hanne Rasmussen og Mogens Rüdiger p.p. 291 – 294, 354 f.f. og 380 f.f., *Folketingsstidende* 1982 – 1983, ...i *Esbjerg var der større Chancer* p. 188 -189 samt *Aktuelt*, *Jyske Tidende*, *Land og Folk* d. 1.9.1982 – 20.10.1982.
17. Nedgangen i årsindkomst ville være i denne størrelsesorden i følge en lang række dag- og fagblade bl.a. *Medlemsblad for Havnearbejdernes Fællesforbund* nr. 1, 1983 p. 22 f.f., *Fagbladet* nr. 1, 1983 p. 15 f.f., *Aktuelt* d. 7.12.1982 p. 17, *Land og Folk* d. 7.12.1982 p. 1 og *Børsen* d. 8.12.1982.
18. Bl.a. i *Aktuelt* d. 7.12.1982 p. 17, *Land og Folk* d. 7.12.1982 p. 1 og *Børsen* d. 8.12.1982.
19. I konferencen, der blev afholdt d. 5.12.1982, deltog ca. 800 venstreorienterede tillidsmænd fra hele landet for at diskutere den kommende overenskomst. Ifølge dagbladet *Land og Folks* reportage havde konferencen derudover kampen mod Schlüters regering som et af hovedtemaerne. *Land og Folk* d. 10.12.1982 p.11 f.f.
20. *Medlemsblad for Havnearbejdernes Fællesforbund* nr. 1, 1983, *Land og Folk* d. 14.12.1982 p. 1 og *Aktuelt* d. 9.12.1982 p. 22 f.f.
21. *Aktuelt* d. 14.12.1982 p. 7, *Land og Folk* d. 14.12.1982 p. 1 og 6 og *Esbjerg Ugeavis* d. 14.12.1982 p. 6.
22. *Land og Folk* d. 14.12.1982 p. 1.
23. *Vestkysten* d. 16.12.1982 p. 1.
24. Jeg er på det rene med at en sådan gennemgang indeholder en risiko for et fortegnede billede af konflikten forløb og udvikling, men da artiklens omfang er givet på forhånd, er det den eneste mulighed for at give et omend beskeden billede af strejkens udvikling. For læsere, der ønsker mere detaljeret information om konflikten, henviser jeg til mit speciale *Havnestrejken 1982/83; En dokumentation og analyse af de danske havnearbejders strejke i vinteren 1982 – 1983 for en ændring af dagpengelovgivningen*, der kan lånes på ABA, Københavns Universitets specialeafdeling eller hos mig.
25. Havnearbejderne i Skagen nedlagde som de sidste arbejdet d. 28.12.1982.
26. Koordinationsudvalget var et forum, der var blevet dannet uden om den etablerede fagbevægelse gennem personlige kontakter umiddelbart inden konflikten start. Under de ugentlige møder – som blev afholdt under strejken – forsøgte man at samle trådene og udveksle erfaringer om konflikten forløb på de enkelte havne. Koordinationsudvalgets medlemmer var talsmænd/tillidsmænd på havnene.
27. Således hjalp f.eks. esbjergensiske og horsensianske havnearbejdere med opretholdelse af blokaderne i Åbenrå og Kolding; københavnske havnearbejdere hjalp på stort set alle sjællandske havne.
28. Den hollandske chauffør, der blev sigtet for uagtsomt manddrab samt for på hensynsløs måde at have forvoldt fare for nogens liv, kunne efter endt afhøring køre tilbage til Holland. Sigtelsen mod ham blev opgivet d. 21.2.1983, hvor Hjørrings politimester meddelte pressen: »Vi kan ikke bevise, at den hollandske chauffør har udvist en sådan grad af uagtsomhed, at det kan medføre domfældelse. Chaufføren vil ej heller blive tiltalt for overtrædelse af færdselsloven.» *Aktuelt* d. 22.2.1983 p. 6.
29. *Aktuelt* d. 28.12.1982 p. 2, d. 29.12.1982 p. 6 og d. 5.1.1983 p. 4. *Land og Folk* d. 28.12.1982 p. 1, d. 29.12.1982 p. 1 og 2 og d. 5.1.1983 p. 1 og 12.
30. *Vestkysten* d. 28.12.1982 p. 3.
31. *Vestkysten* d. 28.12.1982 p. 1.
32. *Aktuelt* d. 29.12.1982 p. 6 og *Vestkysten* d. 28.12.1982 p. 1.
33. Om konflikten på Åbenrå havn bl.a.: *Aktuelt* d. 28.12.1982 p. 2, *Land og Folk* d. 28.12.1982 p. 12 og 29.12.1982 p. 12, *Vestkysten* d. 28.12.1982 p. 1 og 29.12.1982 p. 1 og *Jyske Tidende* d. 28.12.1982 p. 1, d. 29.12.1982 p. 1 og 2 og d. 30.12.1982 p. 1 (Åbenråsektionen).
34. *Jyske Tidende* d. 29.12.1982 p. 1 og *Vestkysten* d. 29.12.1982 p. 1.
35. *Aktuelt* d. 30.12.1982 p. 6.
36. *Aktuelt* d. 30.12.1982 p. 4.
37. *Aktuelt* d. 4.1.1983 p. 6.
38. *Land og Folk* d. 4.1.1983 p. 1.
39. Der mødte repræsentanter med faner for mere end

- 150 fagforeninger (ifølge *Land og Folk* 300), og omkring 2000 arbejdere fulgte den døde blokadevagt til graven (også her var *Land og Folks* tal noget større: 4.000 – 5.000). *Aktuelt* d. 5.1.1983 p. 4, *Land og Folk* d. 5.1.1983 p. 1 og 12 og *Vestkysten* d. 5.1.1983 p. 3. 40. *Aktuelt* d. 6.1.1983 p. 19.
41. *Aktuelt* d. 8.1.1983 p. 29, *Land og Folk* d. 8. – 9.1.1983 p. 1 og *Jyske Tidende* d. 8.1.1983 p. 2.
42. Udtalte Egil Nielsen – talsmand for fiskeindustriarbejderne i Esbjerg – til *Vestkysten* d. 13.1.1983 p. 1.
43. *Jyske Tidende* d. 15.1.1983 p. 1 (Åbenrå-sektionen).
44. *Vestkysten* d. 11.1.1983 p. 3.
45. Afsnittet er, hvor intet andet er nævnt, skrevet med udgangspunkt i: *Aktuelt* d. 18.1.1983 p. 4 og 19.1.1983 p. 23, *B.T.* d. 17.1.1983 p. 4 f.f., *Jyske Tidende* d. 18.1.1983 p.1 og 8, *Land og Folk* d. 18.1.1983 p. 1 og 19.1.1983 p. 1, *Vestkysten* d. 17.1.1983 p. 1, d. 18.1.1983 p. 2 og 3 og d. 22.1.1983 p.1. *Havnearbejdernes Strejkeavis* nr. 1 p.p. 1, 3 og 4, *Kriminalisering af Faglige aktioner* p.p. 23 – 25, 36, 50 – 64 og 148 f.f. og interview med formand for SiD afdeling T i Esbjerg Svend Erik Christensen og havnearbejder Henning Hyllested begge ved Klaus Erik Hamann Hansen.
46. Aktionen blev sandsynligvis planlagt på et møde i Havnearbejdernes koordinationsudvalg.
47. Det må antages, at udgangspunktet var en fredelig aktion, da adskillige arbejdere havde taget deres koner med. En række arbejdere havde inden aktionen været hos deres lokale talsmænd for at forhøre sig om, hvordan aktionens forløb var planlagt, og de havde med sikkerhed ikke taget konerne med, hvis de havde forventet sammenstød med politiet.
48. Interview med havnearbejder Henning Hyllested ved Klaus Erik Hamann Hansen.
49. Endvidere var politiet før aktionen blevet "advaret" om, at de strejkende havde planer om at tage politifolk som gidsler for at gennemtvinge kravet om en afspærring af toldområdet. Havnearbejderne afviste naturligvis, at de skulle have haft planer, der gik i den retning. *Jyske Tidende* d. 18.1.1983 p. 8.
50. *Jyske Tidende* d. 18.1.1983 p. 2.
51. *B.T.* d. 17.1.1983 p. 1 og 4.
52. I alt blev 13 anholdt og seks tilskadekommande blev kørt på sygehuset, hvoraf tre blev indlagt til observation.
53. *Jyske Tidende* d. 18.1.1983 p. 2. Udtalelserne, der refereredes fra den foregående aften's TV-avis, tilspidsedes yderligere, da Schlüter udtalte, at der faktisk var tale om gangstermetoder. Bl.a. i *B.T.* d. 18.1.1983 p. 6.
54. Udover de politifolk, der var direkte involveret, var yderligere 80 – 200 betjente posteret rundt omkring i byen samt på Varde kaserne. *Vestkysten* d. 18.1.1983 p. 2 og *Aktuelt* d. 19.1.1983 p. 23.
55. *Jyske Tidende* d. 20.1.1983 p.1.
56. *Vestkysten* d. 22.1.1983 p. 1, *Land og Folk* d. 22.-23.1.1983 p.1 og *Aktuelt* d. 25.1.1983 p. 26.
57. Ifølge daværende B&W-tillidsmand John Hansen blev havnearbejderne hjulpet af B&W-arbejdere, der ledte havnearbejderne ind på værftets område via en administrationsbygningens kælder af den såkaldte "Ho Chi Minh-sti". Interview med John Hansen ved Klaus Erik Hamann Hansen.
58. *Land og Folk* d. 27.1.1983 p. 12. Ifølge interview med en af strejkens hovedfigurer i København – havnearbejder Kjartan "Lydia" Gudmundsson – var der forsøg på at få B&W med i strejken. Dette strandede på, at B&W-arbejderne ville være med i aktivitetsudvalget og have andel i de indsamlede midler. Udsagnet bekræftiges af notater i DKPs arkiv, Fagligt sekretariat, BoR 1983, kasse 184.
59. DKPs faglige sekretariat, BoR, kasse 184.
60. *Vestkysten* d. 27.1.1983 p. 1.
61. Ibid.
62. I annoncen: *Arbejdet må genoptages nu*. Offentliggjort i flere dagblade 27.1.1983. Se endvidere følgende afsnit (7).
63. *Aktuelt*, *Jyske Tidende*, *Land og Folk*, *Vestkysten*, *Ålborg Stiftstidende*, *Århus Stiftstidende* og *Ekstrabladet* d. 28. og 29.1.1983. Derudover *Havnearbejdernes STREJKE AVIS* nr. 3. Arbejdsnedlæggelserne var ifølge tal fra DA ligeså store som ved demonstrationerne i oktober 1982, men i modsætning til efteråret 1982 var demonstrationen i København, hvor der havde været adskillige store møder på Christiansborg Slotsplads med deltagere fra hele landet, yderst beskedent med omkring 3000 deltagere.
64. Interview med forretningsfører i SiD Henrik Berlau ved Klaus Erik Hamann Hansen.
65. En række lokale arbejdsgivere udtrykte ved konflikten start en forbeholden støtte til havnearbejdernes fordringer, men tog afstand fra deres metoder. F.eks. *Aktuelt* d. 12.12.1982 p. 4, *Vestkysten* d. 31.12.1982 p. 17 og *Esbjerg Ugeavis* d. 21.12.1982 p. 24.
66. Arbejdsretten pålagde ved flere lejligheder havnearbejderne at genoptage arbejdet og idømte såvel arbejderne som deres organisationer bod og skærpet bod, der sammenlagt løb op til det helt absurde beløb: kr. 38.145.000,00. Derudover blev en række fagforeninger og arbejdere efter konflikten idømt bøder på sammenlagt kr. 3.300.000. *Arbejdsretlige domme* nr. 1 (1983) p. 48; nr. 3 (1983) p. 104; nr. 1 (1984) p.p. 20-21; nr. 2 (1984) p.p. 6 ff., 16 ff., 21 ff., 60 ff. og 74 ff.
67. Fra annoncen: *Arbejdet må genoptages nu*. Offentliggjort i flere dagblade 27.1.1983.
68. *Aktuelt* d. 27.1.1983 p. 19.
69. Udtalte pressetalsmand for de esbjergensiske havnearbejdere Karl Jørgensen til *Vestkysten* d. 1.2.1983 p. 1.

70. *Aktuelt* d. 2.2.1983 p. 15.
71. De fem var Eli Lüth (Århus), Orla Nielsen (Ålborg), Carl Hansen (København), Ole Sohn (Horsens) og Svend Erik Christensen (Esbjerg). Det har ikke været muligt at fremskaffe en kopi af forhandlingsoplægget, og såvel Ole Sohn som daværende havnearbejder Kjartan "Lydia" Gudmundsson mente ikke, at aftalen forelå på skrift, men muligvis som et mundtligt "notat". Ifølge DKP-sekretær Bo Rosschous noter – formentlig fra et møde i DKPs faglige sekretariat d. 14.3.1983 – var Havnesammenslutningen og DA løbet fra notatet, der var aftalt mellem hovedorganisationerne. Interview med Ole Sohn og Kjartan "Lydia" Gudmundsson ved Klaus Erik Hamann Hansen og DKPs arkiv, Fagligt sekretariat, BoR, kasse 184.
72. Natten til d. 2.2.1983 blev der sat ild til en lagerbygning hos Midtjysk Korn i Horsens, i København blev der samme nat sat ild til dækkene på en lastvogns anhænger, og endelig var der d. 4.2.1983 tale om en påsat brand i Åbenrå. De tre brande havde kun mindre skader til følge, og de blev aldrig opklaret. *Aktuelt* d. 4.2.1983 p. 1 og 2, d. 5.2.1983 p.p. 1 og 4 – 5; *Vestkysten* d. 3.2.1983 p. 1, d. 4.2.1983 p. 1 og *Jyske Tidende* d. 3.2.1983 p. 2.
73. *Aktuelt* d. 4.2.1983 p. 2.
74. *Information* d. 15.7.1983 p. 6 ff.
75. Breve fra havnearbejderne Egon Josefsen af 23.2.1984 og Jan Christensen (udateret) til den århusianske havnearbejder Ib Lund i forbindelse med en høring om kriminalisering af faglige aktioner i Århus d. 25.2.1984. De to havnearbejdere blev idømt 5 års fængsel jævnfør straffelovens § 180.
76. *Aktuelt* d. 18.3.1983 p. 16.
77. *10 uger mod Schlüter* p. 39 ff. samt stort set alle dagblade i dagene umiddelbart efter.
78. Interview med havnearbejder Henning Hyllested ved Klaus Erik Hamann Hansen.
79. *Aktuelt* d. 3.2.1983 p. 20.
80. Ibid.
81. *Land og Folk* 3.2.1983 p. 1.
82. *Vestkysten* d. 12.2.1983 p. 1. De ekskluderede var Karl Jørgensen, Brian Berggren, Karl Damsgård og Børge Pedersen.
83. *Vestkysten* d. 12.2.1983 p. 1 og *Jyske Tidende* d. 13.2.1983. En række løsarbejdergrupper havde under havnekonflikten fået dispensation fra de nye dagpengeregler bl.a. indenfor undervisningsområdet, vikarer i butikker og på kontorer og hotel- og restaurationsområdet. *Fagbladet* nr. 2 og 3 1983 samt *Aktuelt* d. 13.1.1983 p. 23 og *Land og Folk* 13.1.1983 p. 12.
84. *Esbjerg Ugeavis* d. 15.2.1983 p. 2.
85. *Jyske Tidende* d. 16.2.1983 p. 4 og *Aktuelt* d. 16.2.1983 p. 5.
86. Opmandskendelse i Faglig Voldgift d. 29.3.1983 og interview med tidligere SiD-formand i Åbenrå

- Egon Jessen og kontorbestyrer hos SiD i Åbenrå Åge Magnussen ved Klaus Erik Hamann Hansen.
87. Interview med Kjartan "Lydia" Gudmundsson, der oplyste, at sortlistningen blev ophævet for seks pr. 1. januar 1984 og for to pr. 1. marts 1984 – der iblandt ham selv.
88. Kronik af Svend Aage Andersen *En rigtig mand-folkekultur* i *Aktuelt* d. 9.10.1988 p. 18.
89. Dette ses klart i forbindelse med aktionen i Åbenrå d. 10.1.1983 og i Padborg d. 16.1.1983, hvor havnearbejderne blev kraftigt kritiseret af andre arbejdergrupper bl.a. chauffører og elværksarbejdere, der i en række læserbreve og artikler gav udtryk for manglende forståelse og solidaritet for de strejkende.
90. Interview med forretningsfører i SiD Henrik Berlau ved Klaus Erik Hamann Hansen.
91. Politiet satte – i en formodentlig politisk koordineret indsats – enorme ressourcer ind for at bryde blokaerne i havnene fra begyndelsen af januar; f.eks. havde et par hundrede politifolk alene i Ålborg for perioden 21.1.1983 – 12.2.1983 oparbejdet 10.000 overarbejdstimer; i Åbenrå blev regnestykket gjort op til 216 inddragede fridage plus 886 overtimer for hele strejken. Hertil skal lægges politifolk, der var indkaldt fra andre politikredse. *Jyske Tidende* d. 12.2.1983 p. 3 og d.19.2.1983 p.1.
92. Interview med Kjartan "Lydia" Gudmundsson ved Klaus Erik Hamann Hansen.

Abstract

Klaus Erik Hamann Hansen: The Conflict in the Danish Docks, *Arbejderhistorie* 3/2000, s. 57-74.

One of the hardest and most dramatic industrial disputes in the period after the war took place in 1982 and 1983 when dockers in a number of Danish towns participated in an extensive labour conflict. The conflict, which in sheer intensity and tension was to surpass what had up until that time been experienced in Denmark, was closely followed and recorded by the Danish press which gave the record of events, where a relatively small group of union activists were the main actors in a 10 week-long action packed drama, resulting in violent street fights, two deaths and numerous arrests. The article gives an account of the major themes of the conflict.

Klaus Erik Hamann Hansen, cand.mag. i historie og tysk, Jungfernstieg 80 2, 24340 Eckernförde, Tyskland, tlf: 0049 43515685, e-mail: i.keh.hansen@talknet.de